

JUDr. Miroslav Novák
notář v Praze
110 00 Praha 1, Dlouhá třída 16
tel: 222326420-2, fax: 224890197
DIČ: CZ6504191672
notari@notari-dlouha.cz

37 D 227/2022

Obvodní soud pro Prahu 1
Ovocný trh 587/14
11294 Praha 1
Česká republika

Greffe de la Cour de justice
Rue de Fort Niedergrünwald
L-2925 Luxembourg

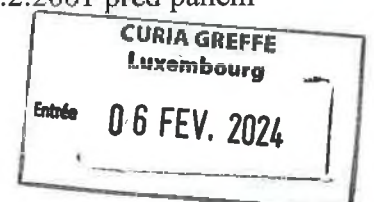
Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Soudním dvorem Evropské Unie

Předkládající soud:

Obvodní soud pro Prahu 1, se sídlem Ovocný trh 587/14, 11294 Praha 1, Česká republika, identifikační číslo 00024384, zastoupený pověřeným soudním komisařem JUDr. Miroslavem Novákem, notářem v Praze a notářskou kancelář Prahu 1, Dlouhá 705/16, PSČ 11000, Česká republika,

Předmět původního pozůstalostního řízení:

1. Zůstavitel L. K., bydlící v době smrti v P, Česká republika, zemřel dne 24.8.2022, a soud zjistil z výpovědi účastníků, z listinných důkazů (výpisů z německé matriky), že zůstavitel byl vdovec a měl dvě děti, dcery E. D. a N. K.; a dále vnuky A. K., R. K. a R. F. von K.-K., kteří jsou děti N. K.
2. Šetřením v Evidenci právních jednání pro případ smrti, kterou vede Notářská komora České republiky, bylo zjištěno, že zůstavitel zanechal dvě pořízení pro případ smrti:
 - prohlášení o vydědění, pořízené ve formě veřejné listiny (notářským zápisem) JUDr. I. S., notářkou v P., dne 23.6.2015, pod NZ 149/2015; šlo z pohledu českého práva (v širším slova smyslu) o druh pořízení pro případ smrti (srov. *Fiala, Drápal, a kol.* s. 62), které bylo sepsáno ještě před tím, než nařízení č. 650/2012 nabylo účinnosti (nařízení č. 650/2012 je použitelné od 17.8.2015);
 - závěť, pořízenou ve formě veřejné listiny (notářským zápisem) Mgr. R. N., notářem v P. dne 20.12.2017, pod NZ 563/2017, přičemž součástí uvedené veřejné listiny byla i volba rozhodného práva pro dědění ve smyslu článku 22 odst. 1 nařízení č. 650/2012.
3. Právní zástupce dcery N. K. a vnuků A. K., R. K. a R. F. von K.-K. ve svém podání ze dne 30.11.2022 uvedl, že zůstavitel spolu se svou manželkou E. K., datum narození 20.12.1927, zemřelou 9.1.2007, pořídili dne 2.11.1999 před panem Dr. J. F., notářem v H., Spolková republika Německo, společnou závěť (v originále „*gemeineschaftliches Testament*“) dle německého občanského zákoníku, známou také pod pojmem „*berlínský testament*“. Následně byla tato společná závěť částečně změněna společným prohlášením manželů uskutečněným dne 8.2.2001 před panem

Dr. J. F., notářem v H., Spolková republika Německo. Tato společná závěť ve znění uvedeného následného prohlášení, dále jen „Společná závěť manželů“, podle názoru právního zástupce dcery a vnuků, byla a je platným projevem poslední společné vůle zůstavitele a jeho manželky, E. K., která byla sepsána v souladu s platnými předpisy německého práva. Právní zástupce dcery N. K. a vnuků A. K., R. K. a R. F. von K.-K. ve svém podání ze dne 30.11.2022 dále podrobně rozvedl obsah Společné závěti manželů a právní úpravu v BGB (německém občanském zákoníku) s tím, že dovodil, že zůstavitel a jeho manželka výslovně omezili svoji pořizovací svobodu (v němčině *Testierfreiheit*) pro případy smrti jednoho z nich. Podle něho mohl zůstavitel po smrti druhého zůstavitele měnit okruh svých dědiců pouze tak, že jimi určil některé z osob stanovených ve Společné závěti manželů a mohl tak zvolit pouze mezi jejich dcerami, tedy mezi N. K. a E. D., a jejich dětmi. Právní zástupce N. K. a vnuků A. K., R. K. a R. F. von K.-K. tak odůvodnil tzv. *závazný účinek*, který má za následek zafixování právních vztahů zůstavitelů pořizujících společnou závěť a ty pak nelze po smrti prvního z manželů již měnit jinak, než je předvídáno ve Společné závěti manželů.

4. Předkládající soud v usnesení čj.: 37 D 227/2022-118, které bylo posléze napadeno odvoláním, dospěl k závěru, že jsou podle čl. 4 nařízení č. 650/2012 mezinárodně příslušné k projednání pozůstalosti české soudy a místní příslušnost je založena podle § 98 odst. 1 písm. a) ZŘS. Dále dovodil, že právem, kterým se řídí dědictví jako celek je podle čl. 22 odst. 1 nařízení č. 650/2012 české právo.
5. Předkládající soud účast poz. dcery N. K., v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli ukončil s tím, že rozhodl, že nadále bude jednáno pouze s paní L. P., jako jedinou dědičkou zůstavitele ze závěti pořízené dne 20.12.2017.
6. Odvolací soud k odvolání dcery N. K. a vnuků A. K., R. K. a R. F. von K.-K. usnesení předkládajícího soudu z části potvrdil (ohledně části výroku, kterým byla ukončena účast dcery N. K.) a ve zbytku je zrušil a vrátil soudu prvnímu stupně k dalšímu řízení.
7. Odvolací soud citoval čl. 26 odst. 2 nařízení o dědictví (má-li osoba způsobilost učinit pořízení pro případ smrti podle práva rozhodného v souladu s článkem 24 nebo čl. 25, nedotkne se následná změna rozhodného práva její způsobilosti změnit či odvolat takové pořízení). Z toho odvolací soud dovodil: Způsobilost (právní možnost) zůstavitele změnit či odvolat tu část společné závěti, již zůstavitel povolal za své dědice (pro případ, že jeho manželka zemře dříve) vnuky, se tedy nutně řídí německým právem, nikoliv právem českým ... tento závěr nemá být podle odvolacího soudu v rozporu ani s tvrzením Magdaleny Pfeifer (*Pfeifer*, 173). Z citovaného názoru podle odvolacího soudu neplyne pro skutkové poměry této věci nic jiného, než že byl-li zůstavitel způsobilý podle „zvoleného“ (viz článek 83 odst. 4 nařízení o dědictví) německého práva pořídit společnou závěť, je způsobilý toto pořízení kdykoliv později změnit či dovolat podle německého práva bez ohledu na ustanovení jiného práva rozhodného (pozn. je na mysli rozhodného právo, kterým

se řídí dědictví jako celek) v době změny či odvolání, tj. bez ohledu na ustanovení českého práva zvoleného zůstavitelem později. Fakt, že ust. českého práva zůstaviteli nejen nebránila odvolat povolání dědiců zůstavitele ve společné závěti, ale umožňovala mu toto odvolání bez jakýchkoliv omezení (oproti německému právu), pak nemá podle názoru odvolacího soudu žádný vliv na použitelnost německého práva pro změnu či odvolání společné závěti.

8. Odvolací soud uložil soudu prvnímu stupně, aby (po dokazování obsahu německého práva) zjistil, zda (a případně za jakých podmínek) lze podle německého práva vyloučit účinky rozhodné části Společné závěti – v povolání dědiců zůstavitele – vnuků A. K., R. K. a R. F. von K.-K. tak, jak to zůstavitel učinil v listině o vydědění ze dne 23.6.2015 a v závěti z dne 20.12.2017. Teprve pak bude možné vyřešit spor o dědičné právo mezi dědičkou ze závěti ze dne 20.12.2017 L. P. a uvedenými vnuky zůstavitele ... Podle německého práva je třeba posoudit účinky povolání L. P. dědičkou zůstavitele v závěti ze dne 20.12.2017 a účinky vydědění vnuků A. K., R. K. a R. F. von K.-K. v listině ze dne 23.6.2015.

Předmět a právní základ předběžných otázek:

Předkládající soud pokládá tři otázky. **První otázka** se týká vymezení pojmu „pořízení pro případ smrti“. Zda čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení č. 650/2012, resp. článek 83 odst. 3 a 4 ve spojení s čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení č. 650/2012 musí být vykládány tak, že pojem „pořízení pro případ smrti“ zahrnuje i prohlášení o vydědění. V případě kladné odpovědi na tuto první otázku, se **otázka druhá** týká výkladu toho, jaké z právo se stane rozhodným právem pro dědění, pořídil-li zůstavitel před 17.8.2015 více pořízení pro případ smrti, přičemž šlo o osobu s vícenásobnou státní příslušností. **Třetí otázka** pak směřuje k výkladu článku 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012, tedy nakolik toto ustanovení vylučuje dopad následné změny rozhodného práva na způsobilost osoby změnit či odvolat učiněné pořízení pro případ smrti.

Předběžné otázky:

1. Musí být ustanovení čl. 83 odst. 3 a 4 nařízení č. 650/2012 ve spojení s čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení č. 650/2012 vykládány v tom smyslu, že pojem pořízení pro případ smrti zahrnuje i prohlášení o vydědění.
2. V případě kladné odpovědi na první otázku, musí být čl. 83 odst. 4 nařízení č. 650/2012 vykládán v tom smyslu, že sepsal-li zůstavitel před 17. srpnem 2015 více pořízení pro případ smrti, která byla v souladu s právem státu, které by si byl zůstavitel mohl zvolit v souladu s nařízením č. 650/2012, právem, které se považuje za zvolené rozhodné právo pro dědění, je právo, v souladu se kterým zůstavitel naposledy před 17. srpnem 2015 pořídil pro případ smrti.
3. Musí být čl. 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012 vykládán v tom smyslu, že byl-li zůstavitel omezen ve své pořizovací způsobilosti na základě pořízení pro případ smrti učiněného před 17. srpnem 2015 ve shodě s právem, kterým se řídilo jeho dědictví jako celek, a došlo-li v důsledku následné změny tohoto práva ke změnám v podmínkách výkonu

jeho pořizovací způsobilosti, je zůstavitel nadále omezen ve své pořizovací způsobilosti ve shodě právem, které by se bylo použilo pro dědění po tomto zůstaviteli v případě jeho smrti ke dni uzavření dědické smlouvy, a to bez ohledu na to, že podle práva, kterým se řídí jeho dědictví jako celok v době jeho smrti, byl zůstavitel oprávněn dědickou smlouvu zrušit (odvolat či změnit).

Uplatnění ustanovení unijního práva:

čl. 19 odst. 3 písm. b) SEU,

čl. 267 písm. b), pododstavec 1 SFEU,

čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen „nařízení č. 650/2012“),

čl. 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012,

čl. 83 odst. 3 a 4 nařízení č. 650/2012.

Uplatnění ustanovení vnitrostátního práva:

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 2 a § 73a,

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ObčZ), § 1476, § 1491-1497, § 1537 a 1538, § 1576, § 1642, § 1643, § 1646,

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZŘS), § 1, § 2 písm. f), § 3 odst. 1, § 98 odst. 1 písm. a), § 100, § 101, § 103, § 110, § 113, § 138, § 169,

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), § 4, § 7, § 8, § 13, § 35b,

Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, § 90.

Použitá vnitrostátní odborná literatura:

Pffeifer, M. Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017,

Fiala, R., Drápal, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022.

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžných otázkách:

Předkládající soud předkládá předběžné otázky, protože dospěl k závěru, že rozhodnutí o výkladu nebo platnosti unijního práva je nezbytné k tomu, aby mohl vydat své rozhodnutí. Podle předkládajícího soudu také nejde ve smyslu rozhodnutí SDEU C-283, ECLI:EU:C:1982:335, o tzv. *acte clair* nebo *acte éclairé*.

K první předběžné otázce:

1. Podle českého občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“) jsou pořízenými pro případ smrti v užším slova smyslu dědická smlouva, závěť nebo dovětek (§ 1491 ObčZ), přičemž společná závěť je výslovně vyloučena (§ 1496 ObčZ). Společnou závěť by bylo možno ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení č. 650/2012 považovat jako „dědickou smlouvu“, přičemž ke stejným závěrům došel i rakouský nejvyšší soud (srov. *Beschluss*

Oberste Gerichtshof, sp. zn. 2 Ob 123/19f z 29. 6. 2020). Česká komentářová literatura však mezi pořízení pro případ smrti v širším smyslu řadí i jiná, v § 1491 ObčZ výslovně neuvedená právní jednání zůstavitele, jimiž uspořádává poměry po své smrti. Kromě závěti, dědické smlouvy a dovětku sem náleží mimo jiné i **prohlášení o vydědění** (srov. *Fiala, Drápal, a kol.*, s. 62).

2. Předkládající soud považuje za smysluplné, spravedlivé a v souladu s všeobecně chápaným institutem pořízení pro případ smrti, kterým zůstavitel buď pozitivně pořizuje pro případ tak, že povolá své dědice nebo negativně, a to tak, že nepominutelné dědice (své děti, příp. vzdálenější potomky) zbaví jejich nároku na povinný díl a dědického nároku, aby čl. 83 odst. 4, ve spojení s čl. 3 odst. 1 písm. d), nařízení č. 650/2012 byl vykládán, že mezi pořízení pro případ smrti ve smyslu citovaného článku náleží také prohlášení o vydědění, a nikoliv jen závěť, společná závěť nebo dědická smlouva (to samé by mohlo platit i pro čl. 83 odst. 3). Podle předkládajícího soudu je prohlášení o vydědění jednou z forem negativní závěti, kdy zůstavitel navenek projeví svojí vůli, aby určité osoby, které by jinak po něm dědily ze zákona, nedědily. Jde o obdobnou situaci, jako když zůstavitel v závěti (společné závěti nebo dědické smlouvě) povolá určité osoby za své dědice. Zůstavitel jak v závěti (společné závěti nebo dědické smlouvě), tak i v negativní závěti (tj. i v prohlášení o vydědění) řeší své právní nástupnictví, jinými slovy **uspořádává (právní) poměry po své smrti**.
3. Česká komentářová literatura ve shodě s ObčZ institut vydědění pojímá tak, že jde o zbavení nepominutelného dědice jeho dědického práva (vydědění zcela), anebo zkrácení v jeho právu na povinný díl (vydědění zčásti). Nepominutelnými dědici jsou podle § 1643 odst. 1 ObčZ děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci. Vydědění lze z pohledu zůstavitele chápat jako určité (krajní) opatření (*ultima ratio*), kterým zůstavitel sankcionuje svého (nezdárného) potomka, jenž se dopustil jednání naplňujícího skutkovou podstatu alespoň jednoho ze zákonných důvodů vydědění (k tom srov. *Fiala, Drápal, a kol.*, s. 388).
4. V čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení č. 650/2012 je však výslovně uvedeno, že pořízeními pro případ smrti jsou toliko závěť, společná závěť nebo dědická smlouva; v tomto výčtu **chybí** např. *kodicil* nebo **prohlášení o vydědění**. V článku 83 odst. 3 a 4 nařízení č. 650/2012 je použit termín „*pořízení pro případ smrti*“. Je tedy otázkou, zda skutečně pod obratem „*pořízení pro případ smrti*“ v citovaném článku je nutno chápat jen a výlučně ony tři druhy (typy) pořízení pro případ smrti uvedené v čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení č. 650/2012, a takovým pořízením pro případ smrti není žádné jiné právní jednání zůstavitele, kterým uspořádává poměry po své smrti. Předkládající soud považuje ze poněkud nelogické, aby pod pojem „*pořízení pro případ smrti*“ patřila závěť (kterou zůstavitel povolává své dědice, příp. i odkazovnice) a současně aby pod takový pojem nepatřilo prohlášení o vydědění (jako jedna z forem negativní závěti), kterým zůstavitel odnímá dědické právo a právo na povinný díl nepominutelnému dědici, i když zůstavitel také tímto způsobem pořizuje pro případ své smrti.

Ke druhé předběžné otázce:

1. V případě kladné odpovědi na otázku první, předkládající soud považuje za dosud nevyřešenou otázku, jaké z právo se stane rozhodným právem pro dědění, pořídil-li zůstavitel před 17.8.2015 více pořízení pro případ smrti, přičemž šlo o osobu s vícenásobnou státní příslušností.
2. Zůstavitel mohl poříditi před 17. srpnem 2015 několik pořízení pro případ smrti a byl-li v průběhu té doby osobou s vícenásobnou státní příslušností, mohl poříditi v souladu s právem více států, jejichž občanem v té době byl. Nabízí se přirozeně otázka, jaké z těchto práv se v době smrti zůstavitele stane rozhodným právem pro dědění ve smyslu článku 83 odst. 4 nařízení č. 650/2012. Předkládající soud vychází z předpokladu, že rozhodným právem pro dědění by se mělo stát právo toho státu v souladu s nímž zůstavitel naposledy pořídil pro případ smrti před 17. srpnem 2015. Tedy pořídil-li zůstavitel L. K. spolu se svou manželkou E. K. dne 2.11.1999 společnou závěť ve shodě s německým právem (u německého notáře), a dne 23.6.2015 před českým notářem, ve shodě s českým právem, učinil prohlášení o vydědění, pak se české právo ve smyslu čl. 83 odst. 4 nařízení č. 650/2012 považuje za zvolené rozhodné právo pro dědění.

Ke třetí předběžné otázce:

1. Na **jedné straně** tu existuje doktrinální výklad citovaného článku zejm. ve Spolkové republice Německo, že by účelem tohoto ustanovení měla být právní jistota, přičemž s ohledem na tento účel je třeba toto ustanovení aplikovat rovněž na případy, kdy zůstavitel se změnou rozhodného práva pro dědické poměry neztratil pořizovací způsobilost, ale došlo (pouze) ke změně podmínek jejího výkonu. Podle tohoto výkladu by i v tomto případě se při odvolání či změně pořízení pro případ smrti mělo nadále aplikovat právo rozhodné v momentě původního pořízení pro případ smrti (v době sepsání Společné závěti). Na druhou stranu předkládající soud vychází z toho, že testamentární způsobilost dle článku 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012 je třeba vykládat tak, že vylučuje dopad následné změny rozhodného práva na způsobilost osoby změnit či odvolat učiněné pořízení pro případ smrti. Tedy, byl-li zůstavitel způsobilý testovat, bude vždy způsobilý takové pořízení kdykoliv později zrušit nebo změnit.
2. Předkládající soud především zdůrazňuje, že čl. 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012 počítal primárně s opačným scénářem, než jaký se stal v projednávané pozůstalostní věci. Mělo jít o situaci, kdy zůstavitel, který byl způsobilý poříditi pro případ smrti podle práva rozhodného v době pořízení, ztratil díky změně práva rozhodného pro právní dědické poměry pořizovací způsobilost, a nemohl by tak své pořízení odvolat či změnit. Až teprve dle německé komentářové literatury (na kterou odkázal právní zástupce poz. vnuků) by účelem tohoto ustanovení mohla být (také) právní jistota a s ohledem na tento účel by bylo třeba toto ustanovení aplikovat rovněž na případy, kdy zůstavitel se změnou rozhodného práva pro dědické poměry neztratil pořizovací způsobilost, ale došlo (pouze) ke změně podmínek jejího výkonu. I v tomto případě by se při odvolání či změně pořízení pro případ smrti mělo podle německé komentářové literatury nadále

aplikovat právo rozhodné v době sepsání původního pořízení pro případ smrti (tj. v době sepsání Společné závěti). Nicméně tento názor není zastáván zcela jednotně. Koneckonců i Pfeifer vychází z toho, že byl-li člověk způsobilý pořídit pro případ smrti podle práva rozhodného v době, kdy pořízení učinil, může toto pořízení kdykoliv později změnit či dovolat bez ohledu na příslušná ustanovení práva rozhodného v době jeho změny či odvolání. Byl-li pořizovatel způsobilý testovat, bude vždy způsobilý takové pořízení kdykoliv později zrušit nebo změnit (*Pfeifer*, s. 173).

3. Podle překládajícího soudu z čl. 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012 **nevyplývá**, že by se mělo „zakonzervovat“ omezení pořizovací způsobilosti zůstavitele „na věky“ ve shodě s právem, které by se bylo použilo pro dědění po tomto zůstaviteli v případě jeho smrti ke dni uzavření dědické smlouvy, a to bez ohledu na to, že podle práva, kterým se řídí jeho dědictví jako celek v době jeho smrti, byl zůstavitel oprávněn dědickou smlouvu zrušit (odvolat či změnit).
4. Předkládající soud vychází z toho, že testamentární způsobilost dle článku 26 odst. 2 nařízení č. 650/2012 je třeba vykládat tak, že vylučuje dopad následné změny rozhodného práva na způsobilost osoby změnit či odvolat učiněné pořízení pro případ smrti.

K aktivní legitimaci pověřeného soudního komisaře jménem Obvodního soudu pro Prahu 1 předložit žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách:

1. Podle § 1 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., dále jen „ZŘS“, Podle tohoto zákona projednávají a rozhodují soudy právní věci stanovené v tomto zákoně. Podle § 100 odst. 1 ZŘS Úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti provádí jako soudní komisař notář, kterého tím soud pověřil, není-li dále stanoveno jinak. V § 100 odst. 2 ZŘS jsou uvedeny výjimky, na které nedopadá § 100 odst. 1 ZŘS, přičemž tento výčet nezahrnuje předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru Evropské Unie; pověřený soudní komisař je tedy k tomuto postupu oprávněn. Podle § 101 odst. 2 ZŘS O pověření notáře soud rozhodne po zahájení řízení usnesením, které není třeba doručovat.
2. Podle § 103 odst. 4 ZŘS **Notář**, notářský kandidát, notářský koncipient a zaměstnanec notáře, který složil kvalifikační zkoušku podle jiného právního předpisu, **mají v řízení o pozůstalosti při provádění úkonů soudního komisaře všechna oprávnění, která přísluší soudu jako orgánu veřejné moci při výkonu soudnictví.**
3. Podle § 90 odst. 1 vyhlášky č. 37/1992 Sb., V rozhodnutí o dědictví se uvede jméno a příjmení soudního komisaře, adresa jeho notářské kanceláře a údaj, že byl v řízení o pozůstalosti pozůstalostním soudem pověřen k provedení úkonů jako soudní komisař. V poučení o odvolání se jako místo k podání odvolání uvede adresa sídla pozůstalostního soudu a adresa notářské kanceláře soudního komisaře. Písemné vyhotovení rozhodnutí o dědictví podepisuje soudní komisař, zástupce notáře

ustanovený podle § 24 odst. 1 notářského řádu, společník notáře nebo notářský kandidát, který byl notářskou komorou ustanoven k zastupování notáře při výkonu jeho činnosti.

V Praze dne 29. ledna 2024

JUDr. Miroslav Novák,
notáře v Praze jako soudní komisař
E-mail: m.novak@notari-dlouha.cz

